

การจัดการเชิงรุกในการใช้บัตรสุขภาพแม่และเด็กของการฝากครรภ์ครั้งแรก (ที่มีอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์)

ในโรงพยาบาลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

Proactive Management of Applying Health Card for Mother & Child
for the First Antenatal Care in Nadun Hospital, Nadun, Mahasarakham
Province.

พิทักษ์พงษ์ พรณพราว¹

Pitakpong Pannaproa¹

บทคัดย่อ

ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดค่าเป้าหมายให้มีการฝากครรภ์คุณภาพครั้งแรก ที่มีอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 60 แต่พบว่าปัจจุบันการฝากครรภ์ดังกล่าวในไทยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 53 ในส่วนของโรงพยาบาลนาดูน มีร้อยละ 23, 26.8, 30 ในปีพ.ศ. 2553 , 2554 และ 2555 ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขดังนั้นโรงพยาบาลนาดูนจึงได้ทำโครงการฝากครรภ์ทุกที่ ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรสุขภาพแม่และเด็ก (Health Card For Mother & Child) เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ร่วมกับอสม.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อพัฒนาและประเมินผลของโครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรประกันสุขภาพแม่และเด็ก และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมาฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12

วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจัดทำโครงการร่วมกับ อสม.จำนวน 161 คน ดูแล กลุ่มเป้าหมายคือสตรีวัยเจริญพันธุ์ใน 10 หมู่บ้าน จำนวน 933 ราย โดยส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการฝากครรภ์คุณภาพและส่งเสริมให้ไปใช้สิทธิ์ฟรีในการฝากครรภ์ที่สถานพยาบาลของรัฐทุกแห่ง

โดยกลุ่มสตรีมีครรภ์ที่มาฝากครรภ์ในโรงพยาบาลนาดูน ช่วงเดือน สิงหาคม 2556 ถึง เดือนพฤษภาคม 2557 และนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลฝากครรภ์ย้อนหลัง 3 ปี

เพื่อประเมินผลโครงการ และศึกษาปัจจัยที่ทำให้มาฝากครรภ์ครั้งแรกเร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์

ผลการศึกษา สตรีมีครรภ์และเข้ามาใช้บริการฝากครรภ์จำนวน 30 ราย ฝากครรภ์เร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.3 และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลการฝากครรภ์ ย้อนหลัง 3 ปี พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบปัจจัยที่ทำให้มีการฝากครรภ์เร็วขึ้นในบริบทโรงพยาบาลนาดูน ได้แก่ ระดับการศึกษา สิทธิในการรักษา จำนวนครั้งในการ ตั้งครรภ์ และการออกเชิงรุกให้ข้อมูลของอสม. แต่ในกลุ่มสตรีมีครรภ์ที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี พบว่ามารับบริการฝากครรภ์ล่าช้าและร้อยละ 96 ของสตรีที่มารับบริการทั้งหมดยังไม่ได้รับรู้ข้อมูลของโครงการฝากครรภ์ทุกที่ ฟรีทุกสิทธิ์

¹ นายแพทย์เชี่ยวชาญ โรงพยาบาลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

สรุปและอภิปรายผล การวิจัยครั้งนี้ถึงแม้ว่าผลการวิจัยจะทำให้มีการมาฝากครรภ์เร็วเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ก็ยังมีสตรีมีครรภ์อีกกว่าครึ่งที่ยังมาเข้ารับบริการฝากครรภ์ช้า จึงควรทำการวิจัยและพัฒนาต่อเนื่องเพื่อประเมินผลของกิจกรรมนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนรวมถึงติดตามผลลัพธ์ต่อสุขภาพของมารดา ทารกในครรภ์ และการเจริญเติบโตของเด็กต่อไปด้วยนอกจากนี้ยังต้องกระตุ้นให้ อสม. ประชาสัมพันธ์โครงการฝากครรภ์ทุกที่ ฟรีทุกสิทธิ์มากขึ้นเนื่องด้วยยังมีสตรีมีครรภ์ที่ยังไม่ทราบถึงโครงการนี้ร้อยละ 96 พร้อมทั้งประสานคลินิกเพื่อนใจวัยรุ่นจัดให้มีการให้ความรู้แก่นักเรียนที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ทั้งการคุมกำเนิดและการฝากครรภ์คุณภาพ

คำสำคัญ : บัตรสุขภาพแม่และเด็ก ; ฝากครรภ์คุณภาพ

ABSTRACT

According to the first antenatal care statistics, Thailand's has an average at 53 percent whereas the target of ministry of public health is 60 percent and Na dun hospital's average in 2010, 2011, 2012 is 23, 26, 8 and 30 percent, respectively. Following the statistics above, there obviously can be seen that the first antenatal care is a vital problem is needed to solve. So Na dun hospital together with village health volunteers did the project of Health Card for Mother & Child for celebrating the Queen Sirikit.

The researcher aims to develop and evaluate the result of Health Care for Mother & Child project and to study the factors which affect the first antenatal care of lower 12-week gestational age.

The research is a participatory action research. The researcher collaborated with 161 of health volunteers to educate of 933 reproductive women in 10 villages as a sample group about quality antenatal care and using Health Card for Mother & Child in a public hospital. The researcher collected antenatal care of Na dun hospital data from August 2013 to May 2014 to compare with the figures of antenatal care 3 years back, in order to study factors of an early antenatal care.

The findings illustrated 16 out of 30 pregnant women of sample group got an early antenatal care, 53% with has statistical significant increasing at 0.05 when compared with the 3-year back data. Moreover, the result also showed that education, right to medical treatment, number of pregnancy and providing information of village health volunteer have effects on an early antenatal care. However, there is a late antenatal care in lower 20 years pregnant women. Furthermore, 96% of pregnant women have not realized the Health Card for Mother & Child project.

In conclusion, even the findings showed that there is considerably increasing in an early antenatal care, more than a half of pregnant women still get antenatal care late. It also suggested that the project is essential to be studied and developed continuously, including monitor mother's health, fetus and fetus growth. In addition, the project of Health Card for Mother & Child is necessary to be cooperated with Youth Friendly Health Service project with the pur-

pose of educating reproductive students about birth control and quality antenatal care.

Keywords : Health card for mother & child ; Quality antenatal care

บทนำ

เด็กเป็นอนาคตที่สำคัญของทุนสังคม ดังนั้นการดูแลคนกลุ่มนี้จึงมีความสำคัญเหมือนการลงทุนเพื่ออนาคตของคนในสังคมนั้นๆ หากมารดา มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวระหว่างตั้งครรภ์ที่ถูกต้อง และฝากครรภ์ทันทีเมื่อรู้ว่าตั้งครรภ์ จะได้รับการดูแลสุขภาพและคัดกรองภาวะเสี่ยงในระยะแรกของการตั้งครรภ์ ซึ่งจะส่งผลให้ทารกในครรภ์เจริญเติบโตมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

จากการวิเคราะห์สถานการณ์งานอนามัยแม่และเด็ก พบว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้นแต่ยังคงมีปัญหาสุขภาพของแม่และเด็ก พบปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพแม่และพัฒนาการสมวัยของเด็ก คือ การฝากเร็วของสตรีมีครรภ์พบว่าอัตราสตรีมีครรภ์ฝากครรภ์ ครั้งแรกช้า และมาฝากครรภ์เมื่ออายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์เพียงร้อยละ 53 ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพของมารดาและทารกที่เกิดมา

ตามที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดค่าเป้าหมายให้มีการฝากครรภ์คุณภาพครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ มีจำนวนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 60 แต่พบว่าปัจจุบันสถานการณ์การฝากครรภ์ดังกล่าวของประเทศไทยโดยรวมมีจำนวนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 53 ซึ่งเห็นได้ว่ายังมีผู้มารับบริการอีกกว่าครึ่งที่ตัดสินใจมารับบริการฝากครรภ์ช้าซึ่งจากการศึกษาข้อมูลย้อนหลังพบว่ามีเหตุปัจจัย เนื่องมาจาก สิทธิในการรักษา ระดับการศึกษา ระดับฐานะ อายุ ในบริบทของโรงพยาบาลนาตุณ สถานการณ์ การฝากครรภ์ครั้งแรกดังกล่าว พบว่ามีจำนวนค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 23, 26.8, 30 ในปีพ.ศ. 2553 , 2554 และ 2555 ตามลำดับซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

ประกอบด้วยกระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำโครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิด้วยบัตรสุขภาพแม่และเด็ก (Health Card For Mother & Child)⁽¹⁾ ทางผู้วิจัยได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวและนำมา บริหารจัดการในรูปแบบเชิงรุกโดยร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)จำนวน 161 คน ดูแล 10 หมู่บ้าน 969 หลังคาเรือน โดยแบ่งพื้นที่ รับผิดชอบให้อาสาสมัครฯจำนวนหนึ่งคนต่อการดูแลประชากรเฉลี่ยหกหลังคาเรือนและเน้นกลุ่มประชากรเป้าหมาย 993 ราย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินการบริหารจัดการเชิงรุกในการใช้บัตรสุขภาพแม่และเด็กเพื่อส่งเสริมการฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ในบริบทของโรงพยาบาลนาตุณและ เพื่อศึกษาปัจจัย อายุ การศึกษา จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ สิทธิบัตร และหาปัจจัยอื่นๆที่ส่งเสริมให้สตรีมีครรภ์มาฝากครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ12สัปดาห์ ในบริบทของโรงพยาบาลนาตุณ

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับ อสม. จำนวน 161 คน ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบตำบลนาตุณ จำนวน 10 หมู่บ้าน สตรีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 993 ราย โดยเฉลี่ย อสม. 1 คน ที่รับผิดชอบสตรีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 6 หลังคาเรือน การประเมินผลโดยการคำนวณเปรียบเทียบร้อยละของสตรีที่มาฝากครรภ์เร็ว อายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์กับสตรีทั้งหมดในกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งครรภ์และมาฝากครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์

โรงพยาบาลนาดูนเปรียบเทียบกับร้อยละของผู้มารับบริการ 3 ปีย้อนหลังคือปี 2553 2554 และ 2555 ตามลำดับ และนำข้อมูลมาหาเหตุปัจจัย อายุ การศึกษา จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ สิทธิบัตรที่มารับบริการทำการเปรียบเทียบกับการวิจัยของ WHO สำนักงานสถิติแห่งชาติ และงานวิจัย ของไทยอื่นๆที่เกี่ยวข้องก่อนหน้า เพื่อหาเหตุปัจจัยที่ทำให้มาฝากครรภ์เร็วในบริบทของโรงพยาบาลนาดูนพร้อมทั้งมีการใช้แบบสอบถาม ปลายเปิด เพื่อสอบถามหาเหตุปัจจัยที่มีส่วนช่วยส่งเสริมการฝากครรภ์แรกเร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ ในบริบทของโรงพยาบาลนาดูน ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบที่มารับบริการฝากครรภ์ ที่คลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม โดยดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม 2556 ถึง เดือน พฤษภาคม 2557 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสถิติ

ประชากรศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย

เป็นสตรีมีครรภ์และสตรีวัยเจริญพันธุ์ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลนาดูน 10 หมู่บ้าน จำนวน 993 ราย ที่มารับบริการฝากครรภ์ในโรงพยาบาลนาดูน ระหว่างเดือนสิงหาคม 2556 ถึง เดือน พฤษภาคม 2557 เป็นเวลา 10 เดือน ตามมาตรฐานการฝากครรภ์คุณภาพและขั้นทะเบียน ในโครงการฝากครรภ์ทุกที่ที่ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรสุขภาพแม่และเด็ก

โดยจัดประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจของการฝากครรภ์คุณภาพและประชาสัมพันธ์โครงการฝากครรภ์ทุกที่ที่ฟรีทุกสิทธิ์ให้กับ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบคลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูน และ อสม.ทุกคนในเขตพื้นที่รับผิดชอบเพื่อทำการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจที่ตรงกันของ เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ใน รพ.สต. ทุก รพ.สต. และ อสม. ทุกคน ให้แนะนำสตรีมีครรภ์มาเข้าโครงการฝากครรภ์ทุกที่

ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรสุขภาพแม่และเด็กที่โรงพยาบาลนาดูน

มีการเฝ้าติดตามสตรีที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ด้วยวิธีการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบของ อสม. จำนวน 161 คน ให้รับผิดชอบในการเฝ้าติดตามดูแลสตรีวัยเจริญพันธุ์และสตรีมีครรภ์เป้าหมาย 993 ราย ในเขตรับผิดชอบเฉลี่ยหนึ่งคนต่อพื้นที่ รับผิดชอบ 6 หลังคาเรือน โดยอสม.จะเข้าไปเคาะประตูถึงบ้านเพื่อให้ ความรู้ถึงประโยชน์ ในการมาฝากครรภ์เร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์แนะนำ ประชาสัมพันธ์ โครงการเพื่อส่งเสริมให้เข้าร่วมโครงการในหน่วย บริการของรัฐทุกแห่งถ้าพบว่าการตั้งครรภ์และยังไม่ได้รับการฝากครรภ์ ให้แนะนำสตรีตั้งครรภ์ให้มาเข้ารับบริการที่โรงพยาบาลและเข้าโครงการฝากครรภ์ทุกที่ที่ฟรีทุกสิทธิ์

มีการจัดรายงาน และทำการส่งรายงาน ข้อมูลการติดตามเฝ้าระวังให้กับโรงพยาบาลนาดูนได้ทราบความเคลื่อนไหวทุกเดือน

จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านพับโครงการฝากครรภ์ทุกที่ที่ฟรีทุกสิทธิ์ให้ไว้ตาม รพ.สต. ทุกแห่ง และฝ่ายประชาสัมพันธ์โรงพยาบาลนาดูนให้บุคคลทั่วไปสามารถได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปบอกต่อจัดทำป้ายประกาศ โปสเตอร์โครงการ ติดที่คลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูนติดป้ายไว้นิลประชาสัมพันธ์โครงการขนาดใหญ่ที่หน้า โรงพยาบาลนาดูน และ รพ.สต. ทุกแห่ง ให้คนทั่วไปสามารถมองเห็นได้ชัดเจน

บริการสตรีมีครรภ์ที่มารับบริการ ฝากครรภ์ที่คลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูน ตามมาตรฐานการฝากครรภ์คุณภาพ พร้อมทั้งสัมภาษณ์ถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้มาฝากครรภ์เร็ว หรือ ฝากครรภ์ช้าโดยที่จะต้องได้รับความยินยอมจากสตรีที่มารับบริการก่อนที่จะทำการศึกษาและเปิดเผยข้อมูล และทำการลงข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลการบริการสตรีตั้งครรภ์ในโปรแกรม สำเร็จรูปของโรงพยาบาลให้ครบถ้วน และถูกต้องพร้อมทั้งส่งไปขึ้นทะเบียนเข้าโครงการ

ฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์⁽⁵⁾

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สตรีมีครรภ์ที่มารับบริการ และข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ถึงเหตุปัจจัยของการมาฝากครรภ์เร็ว ในช่วง เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทำการเปรียบเทียบข้อมูลร้อยละของการมาฝากครรภ์อายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ และการฝากครรภ์ 5 ครั้ง คุณภาพ กับผลการดำเนินการ 3 ปี ย้อนหลังและนำข้อมูลพื้นฐานช่วงทำงานวิจัยและ 3 ปี ย้อนหลังมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงานวิจัยของ WHO⁽⁶⁾ สำนักงานสถิติแห่งชาติ⁽⁷⁾ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2,3,4,8,9,10) เพื่อประเมินหาเหตุปัจจัยของการมาฝากครรภ์เร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ ในบริบทของโรงพยาบาลนาคูน

การรวบรวมข้อมูล

โดยใช้เป็นคำถามปลายเปิดในการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามโดยจะสัมภาษณ์หัวข้อดังต่อไปนี้

1. เหตุปัจจัยใดที่ทำให้มาฝากครรภ์เร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ในการตั้งครรภ์ครั้งนี้
2. ทราบถึงโครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์ฯหรือไม่? ถ้าทราบทราบจากแหล่ง ข้อมูลใด
3. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้เข้าไปให้ความรู้เรื่องการฝากครรภ์เร็ว และโครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์ฯหรือไม่ ?

เก็บข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลการมาฝากครรภ์ในโปรแกรม สำเร็จรูป จากฐานข้อมูลมารดาที่มาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลนาคูน จากตารางข้อมูลสตรีตั้งครรภ์ (person_anc) โดยวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของสตรีมีครรภ์ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล อายุ การศึกษา เลขบัตรประจำตัวประชาชน (CID) เลขที่โรงพยาบาล (HN) ที่อยู่
2. ข้อมูลการมาฝากครรภ์ได้แก่ ตั้งครรภ์ครั้งที่ อายุครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรก จำนวนครั้ง การมาฝากครรภ์ วันที่ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรกวันที่ประจำเดือนหมด (LMP) วันที่กำหนดคลอด (EDC) ร้อยละการตรวจครรภ์ก่อนคลอด
3. สิทธิบัตรของสตรีมีครรภ์โดยจะดึงข้อมูลตั้งแต่ เดือนสิงหาคม 2556 ถึง เดือนพฤษภาคม 2557 และ ข้อมูลย้อนหลัง 3ปี คือในปี 2553,2554 และ 2555 แล้วนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรม สำเร็จรูป และนำมาวิเคราะห์กับงานวิจัยของ WHO สำนักงานสถิติแห่งชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาเหตุปัจจัยในการมา ฝากครรภ์เร็วในบริบทของโรงพยาบาลนาคูน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบร้อยละของการฝากครรภ์ที่อายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ12สัปดาห์ และผลการดำเนินการฝากครรภ์คุณภาพ 5 ครั้ง ในช่วงเดือน สิงหาคม 2556 ถึงเดือนพฤษภาคม 2557 เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยร้อยละของการฝากครรภ์ ที่ 3 ปี ย้อนหลัง กลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกันโดยใช้สถิติการทดสอบค่าเฉลี่ยด้วย t- test เปรียบเทียบค่าความเชื่อมั่น 95 % โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นฐานของสตรีมีครรภ์ที่มารับบริการเพื่อหาปัจจัยที่ทำให้มาฝากครรภ์เร็ว น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ ในเรื่องสิทธิบัตร อายุที่ตั้งครรภ์ จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์ การศึกษา มาเปรียบเทียบกับ การวิจัยขององค์การอนามัยโลก (WHO) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2552 และงานวิจัยของโรงพยาบาลอื่นๆที่เคย

ทำการศึกษาวิจัยมาก่อน

วิเคราะห์ข้อมูลเป็นร้อยละที่ได้จากการสัมภาษณ์สตรีมีครรภ์ที่มารับบริการเพื่อหาปัจจัยที่ทำให้การมาฝากครรภ์เร็ว อายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของผลการปฏิบัติงานคลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาตุณ

รายการ	ปี 2553 (n=91)		ปี 2554 (n=41)		ปี 2555 (n=46)		ส.ค. 2556- พ.ค. 2557 (n=30)	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ฝากครรภ์ ≤12 สัปดาห์	21	23	11	26.8	14	30.4	16	53.3
ฝากครรภ์ > 5 ครั้ง	6	6.6	4	9.8	5	10.8	9	30
คุณภาพ								

หลังจากเริ่มโครงการเดือนสิงหาคม ปี 2556 ถึง เดือนพฤษภาคม ปี 2557 สตรีวัยเจริญพันธุ์ และสตรีมีครรภ์กลุ่มเป้าหมาย 993 ราย ในจำนวนนี้เป็นสตรีมีครรภ์ 30 ราย มารับบริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลนาตุณ จำนวนทั้งสิ้น 30 ราย ฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.3 เมื่อทำการเปรียบเทียบกับข้อมูลการฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ ย้อนหลัง 3 ปี คือในปี 2553 ปี 2554 และ ปี 2555 เป็นร้อยละ 23 ร้อยละ 26.8 และร้อยละ 30.4 ตามลำดับคำนวณ พบว่าค่า $t - test$ เท่ากับ -16.526 ค่า significant มีค่าเท่ากับ 0.004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับความเชื่อมั่นที่ 95% แสดงว่า ทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปผลได้ว่าการบริหารจัดการเชิงรุกในการใช้บัตร

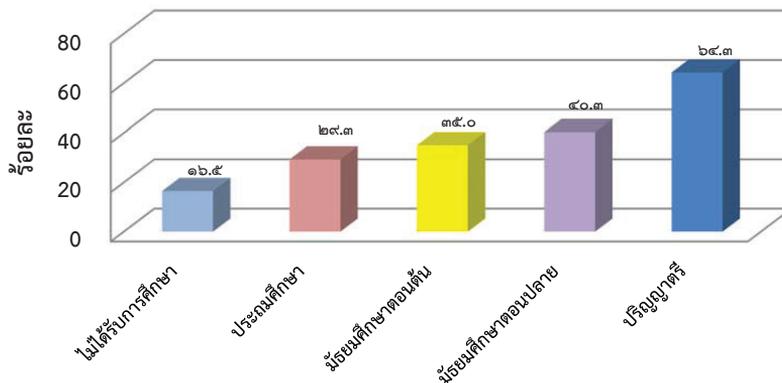
สุขภาพแม่และเด็กเพื่อส่งเสริมการฝากครรภ์ครั้งแรกน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการดำเนินการฝากครรภ์ 5 ครั้ง คุณภาพของคลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาตุณ เปรียบเทียบย้อนหลัง 3 ปี คือ ปี 2553 , 2554 และ 2555 ผลการดำเนินการเป็นร้อยละ 6.6 , 9.8 และ 10.8 ตามลำดับ ผลของการดำเนินการบริหารจัดการเชิงรุกในการใช้บัตรสุขภาพแม่และเด็กเพื่อส่งเสริมการฝากครรภ์ครั้งแรกน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ พบว่ามีการฝากครรภ์ครบคุณภาพจำนวน 9 ราย จากทั้งหมด 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองกลุ่มพบว่าค่า $t-test$ มีค่าเท่ากับ -12.324 ค่า significant มีค่าเท่ากับ 0.006 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับความเชื่อมั่น 95% จึงสรุปได้ว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

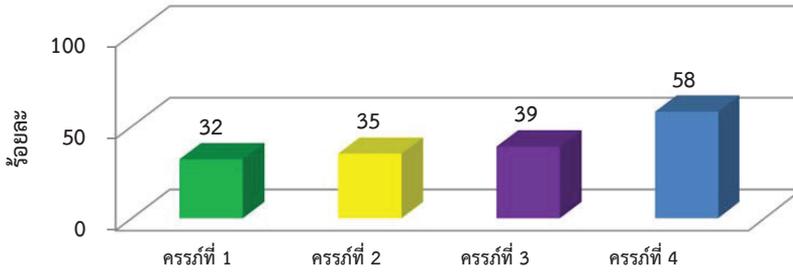
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบสถิติบัตรของการมาเข้ารับบริการฝากครรภ์ในอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์
 ย้อนหลัง 3ปี สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สถิติบัตรที่เข้ารับบริการ	ปี 2553 ร้อยละ	ปี 2554 ร้อยละ	ปี 2555 ร้อยละ	ทำโครงการ ร้อยละ
กรมบัญชีกลางรพ.นาดูน	100	0	100	100
ชำระเงินเอง	0	0	0	100
บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าในเขต	30	28	34	50
บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้านอก เขต	0	33	0	33
ประกันสังคม นอกเขต	0	0	0	33
ประกันสังคม ในเขต	0	0	0	100
ภาพรวม	23	26.8	30.4	53.3

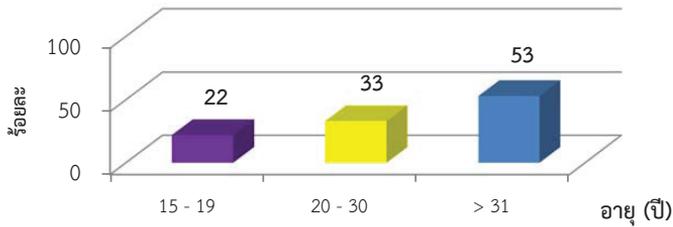
แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของระดับการศึกษากับการมาฝากครรภ์ครั้งแรก
 น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ (ปี 2553 - 2557)

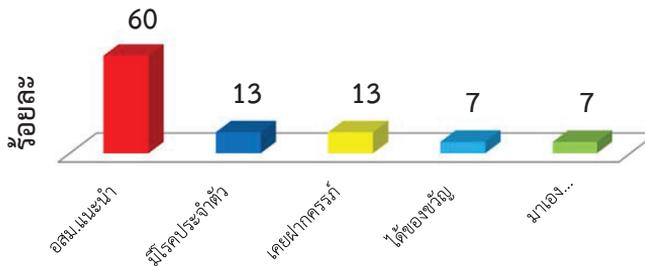
แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งครรภ์ครั้งที่กับการมาฝากครรภ์เร็วน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์(ปี 2553 - 2557)

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของช่วงอายุกับการมาฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์≤12 สัปดาห์(ปี 2553 - 2557)

แผนภูมิที่ 4 เหตุปัจจัยของการมาฝากครรภ์เร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ (จากการสอบถาม)

แผนภูมิที่ 5 แผนภูมิวงแสดงสัดส่วนของผู้ที่มารับบริการทั้งหมดที่รู้เรื่องบัตรสุขภาพแม่และเด็ก

จากการศึกษาการบริหารจัดการเชิงรุกในการใช้บัตรสุขภาพแม่และเด็กเพื่อส่งเสริมการฝากครรภ์ครั้งแรกน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ พบว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมายสตรีมีครรภ์และสตรีวัยเจริญพันธุ์ในเขตรับผิดชอบจำนวน 993 ราย มีสตรีมีครรภ์ 30 ราย มาเข้ารับบริการฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูน และมีสตรีมีครรภ์ที่ฝากครรภ์ครั้งแรก อายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.3 เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูล การฝากครรภ์ย้อนหลัง 3 ปี มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และ ผลการดำเนินการฝากครรภ์ 5 ครั้ง คุณภาพของคลินิก ฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูนเปรียบเทียบกับย้อนหลัง 3 ปี พบว่ามีการฝากครรภ์ครบคุณภาพจำนวน 9 ราย จาก 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยที่ทำให้มาฝากครรภ์เร็วอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ในบริบทของโรงพยาบาลนาดูน จากข้อมูลพื้นฐาน และจากการสัมภาษณ์สตรีมีครรภ์ที่มาใช้บริการในช่วงที่ทำการโครงการมาวิเคราะห์พบว่าปัจจัยที่ทำให้มาฝากครรภ์เร็วประกอบไปด้วย

1. สิทธิบัตรในการรักษา สิทธิบัตร ที่ต้องจ่ายเงินมักจะมาฝากครรภ์ล่าช้า สิทธิบัตรที่ไม่ต้องจ่ายเงินมีแนวโน้มที่จะมาฝากครรภ์เร็ว
2. ระดับการศึกษา พบว่าสตรีมีครรภ์ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมาฝากครรภ์เร็วกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะข้อมูลข่าวสารและความรู้ทำให้มาฝากครรภ์เร็ว
3. จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ พบว่าสตรีมีครรภ์ที่มาฝากครรภ์เร็วมักจะเป็นครรภ์ครั้งหลังๆ ซึ่ง

อาจจะเป็นเพราะการได้รับความรู้ในการฝากครรภ์ครั้งก่อนๆจึงทำให้มาฝากครรภ์เร็ว

4. อายุของสตรีมีครรภ์ พบว่าสตรีมีครรภ์ที่อายุน้อยกว่า 20 ปีมีแนวโน้มที่จะมาฝากครรภ์ช้า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม การขาดความรู้ และการไม่ต้องการเปิดเผย

5. การให้ความรู้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จากการสัมภาษณ์สตรีที่มาฝากครรภ์เร็วพบว่าร้อยละ 60 มาเพราะอสม. แนะนำให้มาฝากครรภ์เร็วซึ่งเป็นผลมาจากการออกเชิงรุกของ อสม. ที่ให้ความรู้ความเข้าใจในการมา ฝากครรภ์เร็วทำให้เกิดความตื่นตัวและเกิดการกระตุ้นให้มาฝากครรภ์ รวมทั้งมีหลายรายที่ อสม. นำพาสตรีมีครรภ์มาฝากครรภ์ด้วยตนเอง

6. จากการสัมภาษณ์ถึงโครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรประกันสุขภาพแม่และเด็ก มีผู้ที่รู้จักโครงการนี้ก่อนที่จะมาโรงพยาบาลเพียง ร้อยละ 4 จะเห็นได้ว่าการประชาสัมพันธ์โครงการนี้ด้วยการ บูรณาการเชิงรุกและป้ายประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง จำต้องพัฒนาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ นพ.มาริชฎา พิทักษ์ธรรม ผู้อำนวยการโรงพยาบาลนาดูน ที่สนับสนุนโครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรสุขภาพแม่และเด็กขอขอบคุณทีมงานคลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลนาดูนทุกท่านที่ให้ข้อมูลและช่วยทำให้โครงการนี้สำเร็จและขอขอบคุณ เกสัชกร ศิริภพ ทะยอมใหม่ ที่เป็นที่ปรึกษาในการทำการวิจัยและสถิติในการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข.โครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์ด้วยบัตรสุขภาพแม่ และ เด็ก (Health Card For Mother & Child) เพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันแม่แห่งชาติ ; 2556. (เอกสารโครงการ)
- บุหพันธ์ สุขเกษม. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมาฝากครรภ์ครั้งแรกช้ากว่า 12 สัปดาห์ ของสตรีมีครรภ์ตำบลโพธิ์น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. งานวิจัย : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กุดโง้ง ; 2554.
- ชุตินา ปัตลา. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมาฝากครรภ์ครั้งแรกก่อนอายุครรภ์ 12 สัปดาห์ โรงพยาบาลพนมไพร อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด. งานวิจัย : โรงพยาบาลพนมไพร ; 2552.
- บุญล้อม บัวทุม, มาลีวรรณ พรานไพร,สาวิตรี ตอนแก้ว. พฤติกรรมการมาฝากครรภ์ของสตรีมีครรภ์. งานวิจัย : โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองผือน้อย ; 2553.
- ข่าวเพื่อสื่อมวลชนสำนักงานสาธารณสุขและประชาสัมพันธ์กระทรวงสาธารณสุข ; 2556. “รัฐบาลถวาย “โครงการฝากครรภ์ทุกที่ฟรีทุกสิทธิ์” เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.moph.go.th/ops/iprg/include/admin_hotnew/show_hot_new.php?idHot_new=57603 (สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2557).
- Abou-Zahr, Carla Lidia / Wardlaw, Tessa. Antenatal care in developing countries Promises, achievements and missed opportunities: an analysis of trends, levels and differentials ; 1990-2001
- สำนักงานสถิติแห่งชาติปี2552. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.nso.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2557)
- สิทธิชน สุริยะวงศ์กุล และคณะ. การศึกษาเพื่อพัฒนาการมา early ANC ของโรงพยาบาลโชคชัย. งานวิจัย : โรงพยาบาลโชคชัย ; 2556.
- ประหยัด ช่อไม้(บทคัดย่อ) : ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมารับบริการฝากครรภ์หลังอายุครรภ์ 12 สัปดาห์ ในสตรีมีครรภ์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านเขาติน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ; 2554.
- กิจสิลักษณ์ วิไลวรรณ(บทคัดย่อ) : ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการฝากครรภ์ครั้งแรก อายุครรภ์มากกว่า 12 สัปดาห์ของสตรีมีครรภ์ ; 2555.